

POROTNO SUĐENJE U SRBIJI KRAJEM XIX I POČETKOM XX VEKA

U cilju što svestranije obrade ove vrste suđenja u Srbiji u navedenom periodu, smatramo da je potrebno da se najpre ukratko izloži pojam, poreklo i kratak istorijski razvoj same ustanove porotnog suđenja.

Porotno suđenje je takvo suđenje u kome pored profesionalnih sudija učestvuju i sudije nepravnici, odnosno sudije porotnici. Ovo suđenje do sada se pojavilo u dva osnovna oblika:

1. U obliku pravog porotnog suđenja, kada su sudije nepravnici obrazovali posebno sudsko veće, tzv. porotu. Ovo veće je, prilikom rešavanja konkretne krivične stvari, bilo nadležno da utvrdi krivicu okrivljenog, odnosno da li je on kriv ili nevin. Na osnovu ovako utvrđenog činjeničnog stanja, posebno sudsko veće sastavljeno od profesionalnih sudija (ili sudija pojedinac) rešavalo je ostala pravna pitanja i izricalo krivičnu sankciju.

2. U obliku nepravog porotnog suđenja, kada su sudije nepravnici obrazovali jedno jedinstveno sudsko veće sa profesionalnim sudijama, tzv. mešoviti sud. Ovakvo jedinstveno sudsko veće, prilikom rešavanja konkretne krivične stvari, bilo je nadležno da rešava i odlučuje kako o tome da li je neko kriv ili nevin tako i o ostalim pravnim pitanjima, pa i o vrsti i veličini krivične sankcije. Sudije nepravnici u ovakvom veću bili su u svemu ravnopravni sa profesionalnim sudijama prilikom odlučivanja o krivici i krivičnoj sankciji, sa izuzetkom u Srbiji gde su nepravnici ravnopravno odlučivali samo o krivici okrivljenog, dok je o ostalim pravnim pitanjima kao i o krivičnoj sankciji odlučivalo posebno veće sastavljeno samo od profesionalnih sudija.

Među teoretičarima ne postoji skoro nikakav spor o tome da je porotno suđenje u pravom smislu najpre uvedeno u Engleskoj početkom XIII veka, te se s pravom Engleska smatra kolevkom ustanove porote. Međutim, postoje različita shvatanja o samom nastanku porote u Engleskoj. Smatra se da je neodrživo shvatanje onih teoretičara koji poreklo ove ustanove vide u narodnim sudovima, odnosno da je porota Engleski narodni sud koji se razvio pod posebnim uslovima iz germanskih narodnih sudova. Isti je slučaj sa shvatanjem onih teoretičara koji poreklo Engleske porote izvode iz starog germanskog dokaznog sredstva. Većina teoretičara, među kojima i prof. Bayer, smatra da je najtačnije shvatanje o ovom pitanju nemačkog teoretičara Brunnera, koji poreklo Engleske porote vidi u starom franačkom, odnosno normanskom pravu. Naime, po Brunneru, u ovim pravima najpre je stvorena dokazna porota u građanskim stvarima koja je kasnije proširila svoju nadležnost i na kaznene stvari. Iz dokazne porote vodi poreklo optužna porota, kao i današnja presudna porota u Engleskoj.¹

¹ Vidi o tome detaljnije: dr Vladimir Bayer: Problem sudelovanja nepravnička u savremenom kaznenom sudovanju; Zagreb, 1940. str. 7—14.

Krajem XVIII veka Engleska porota u klasičnom obliku preneti je u Francusku, odakle se kasnije proširila i u ostale zemlje Evrope. Porotno suđenje u Francuskoj uvedeno je nakon pobjede buržoaske revolucije, Zakonom od 16. VIII 1790. godine. Do uvođenja porotnog suđenja engleskog tipa došlo je kao rezultat reakcije na dotadašnji politički apsolutizam, kao i na rđav sudski stalež i inkvizicioni krivični postupak. U poroti se gledala čisto politička ustanova, koja je bila najpodesnije sredstvo da se u pravosuđu izvrši podjela vlasti, kao i da se putem nje izbegne rđava strana teorije zakonskih dokaza. Ovo je postignuto time što je izdvojeno rešavanje pitanja krivice okrivljenog, koje je povereno poroti, od pitanja primene zakona i odmeravanja kazne, o kome je rešavalo posebno sudsko veće sastavljeno od profesionalnih sudija.

Polovinom XIX veka porotno suđenje uvedeno je u Nemačkoj. Uzroci uvođenja ovakvog suđenja bili su uglavnom isti kao i u Francuskoj. Međutim, Nemci nisu prihvatili klasičnu porotu engleskog tipa, već su, poučeni iskustvom Francuske, gde ova porota nije dala željene rezultate, našli neko srednje rešenje uvođenjem mešovitih sudova tzv. Schöfengerichte. U ovim sudovima sudije nepravniči sačinjavali su jedinstveno sudsko veće sa profesionalnim sudijama, s tim što su prvi bili u većini. Prema tome, može se reći, da je Nemačka prva evropska zemlja koja je pitanje učesća nepravniča u suđenju rešila putem mešovitih sudova. Ovaj sistem suđenja kasnije su uvele mnoge evropske zemlje među kojima i tadašnja Srbija.²

I

O porotnom suđenju u Srbiji pisao je najpre prof. krivičnog prava, Jovan Avakumović, koji je 1894. godine u svojoj pristupnoj besedi pod naslovom „Stara srpska porota poređena sa Engleskom porotom“, pokušao da dokaže da je porotno suđenje u Srbiji uvedeno početkom XIII veka, skoro u isto vreme kada i u Engleskoj. Do ovog zaključka Avakumović je došao na osnovu tumačenja Dušanovog Zakonika. Međutim, većina teoretičara smatra da je on, raspravljajući o ovom pitanju, bio u zabludi. Pojam porotnika koji se sreće u Dušanovom Zakoniku može se shvatiti samo kao jedna vrsta dokaznog sredstva. Porotnici su bili neka vrsta svedoka, koji su svojom zakletvom potvrđivali istinitost zakletve okrivljenog. Inače, Avakumović je u napred citiranom radu pisao o poroti sa velikim entuzijazmom, navodeći da je porota i porotno suđenje dragoceno sredstvo za primenu pravde, kao i da je porota „najpouzdanija garantija imovine, časti, slobode i života“. Najzad, da napomenemo i to; da je Avakumović nastojao da dokaže kako je srpska porota bila savršenija od engleske porote, naročito u građanskim stvarima, kao i tzv. mešovita porota koja je bila nadležna za suđenje strancima. Smatramo da u ovim postavkama profesora Avakumovića ima izvesne tačnosti, jer je do sličnih postavki i rezultata došao i Metod Dolenc, prilikom tumačenja Dušanovog Zakonika. Naime, on je u svojim postavkama tvrdio da je u staroj Srbiji, zaista, postojalo porotno suđenje, ali da je ono preneto iz Engleske.

No i pored ovih postavki koje su nedovoljno dokazane, pa čak i kontradiktorne, ostaje nam da konstatujemo da je porotno suđenje u Srbiji uvedeno tek Zakonom o poroti, koji je publikovan 31. X. 1871. godine. Kao što se vidi, porotno suđenje u Srbiji nije uvedeno Zakonikom o postupku sudskom u krivičnim delima od 1865. godine. Do uvođenja ovakvog suđenja nije došlo zbog

² Dr Božidar Marković: Treba li porotu ukinuti ili reformisati; Beograd, 1906. godine, str. 5-30.

toga što je navedeni Zakonik bio u stvari skraćeni prevod austrijskog Zakonika o krivičnom postupku od 1853. godine, koji je bio izraz tadašnjeg reakcionarnog režima u Austriji.

Sada da vidimo koji su uzroci doveli do uvođenja porotnog suđenja u Srbiji, kao i postupak uvođenja ovakvog suđenja. Kao što smo videli porotno suđenje u klasičnom obliku uvedeno je u Francuskoj iz političkih razloga, što je slučaj i sa uvođenjem mešovitih sudova u Nemačkoj. Međutim, to nije bio slučaj sa uvođenjem porotnog suđenja u Srbiji. Uzroci koji su doveli do uvođenja porotnog suđenja u Srbiji bili su drukčije prirode. Naime, stupanjem na snagu Zakonika o krivičnom postupku iz 1865. godine, ubrzo se uvidelo da je isti neefikasan u praktičnoj primeni, jer se dešavalo da su zločinci, iako krivi, uspevali da izbegnu zasluženu kaznu. Do ovoga je dolazilo zbog toga što je navedeni Zakonik uveo teoriju o zakonskoj vrednosti dokaza. Ova teorija nalagala je sudijama da su, protivno svojim shvatanjima, morali uzeti za dokazane izvesne činjenice, ukoliko su se stekle zakonom propisane pretpostavke. Zločinci su oslobođani naročito za ona krivična dela za koja je bilo teško pribaviti zakonom propisane dokaze, a koje su u to vreme bila najčešća krivična dela. To je na primer bio slučaj sa krivičnim delima krađe, paljevine i razbojništva. Ovakva oslobođanja zločinaca od strane suda, izazivala su nezadovoljstvo i česte proteste naroda. Zakonodavna vlast je bila prinuđena da potraži najpogodnije sredstvo kojim bi se otklonile negativne strane teorije o zakonskoj vrednosti dokaza, koja je sputavala sudije da na bazi svog slobodnog uverenja utvrde pravo činjenično stanje. Najpogodnije sredstvo za otklanjanje štetnih posledica ove teorije bilo je, prema shvatanju tadašnje vlasti, uvođenje porotnog suđenja. Prema tome, porotno suđenje u Srbiji nije uvedeno iz političkih razloga, već je njegovo uvođenje trebalo da posluži kao sredstvo za poboljšanje rada pravosuđa, sa ciljem da se omogući što efikasnija borba protiv učinilaca nekih krivičnih dela.

Prilikom uvođenja porotnog suđenja bilo je dosta diskusije o tome u kom obliku treba da bude ovo suđenje, tj. da li u Srbiji uvesti pravu porotu ili mešovite sudove u obliku prisedničkih sudova nemačkog tipa. Inače, uvođenje porote u sudstvo Srbije zahtevano je najpre na zasedanju Velike narodne skupštine u Topčideru 1868. godine. Ovaj zahtev ponovo je istaknut naredne 1869. godine, kada je Skupština donela odluku „da se pogledom na naše prilike porota valja da sudi samo za paljevine i lopove, a ne i za politička krivična dela”. Na bazi ove odluke unet je u Ustav Srbije čl. 117 koji je glasio: „Za razbojništva, opasne krađe zavešće se porotni sudovi, što će se zakonom urediti”. Godine 1870. tadašnji ministar pravde obrazovao je Komisiju za izradu projekta zakona o poroti. Ovoj Komisiji bila je data puna sloboda u pogledu izbora sistema porote, s tim što je bila dužna da obrazloži prihvatanje ovog ili onog sistema. U prvom projektu Komisija se izjasnila za porotu engleskog tipa. Međutim, Državni savet je ovaj projekat odbacio kao neumesan i neprihvativan za tadašnju Srbiju. Savet je naročito kritikovao projekat zbog toga što je predvideo nadležnost porote da vrši i isleđenja krivičnih dela koja su stavljena u njenu nadležnost, kao i što je predvidela uvođenje ustanove državnog tužioca pri Apelacionom sudu. Godine 1871. tadašnji ministar pravde, Stojan Veljković izradio je nov projekat zakona u kome se izjasnio za mešovite sudove nemačkog tipa. Ovaj projekat odmah je usvojio Državni savet sa minimalnim izmenama i dopunama, a kasnije ga je usvojila i Skupština, tako da je 31. X. 1871. godine postao Zakon. Prema ovom Zakonu o poroti porotno veće za rešavanje konkretnog slučaja bilo je sastavljeno od četvorice porotnika i

trojice profesionalnih sudija. Inače, Stojan Veljković je umesto obrazloženja usvojenog projekta, Državnom savetu poslao svoju brošuru „Kakvu ćemo porotu“ u kojoj je detaljno obrazložio prednosti mešovitog suda nad pravom porotom, iako je u početku i sam bio pristalica uvođenja engleske porote. Tako je naveo da kod prave porote postoje dva odvojena veća, koja često dolaze u sukob prilikom rešavanja pojedinih pravnih pitanja, kao i to, da porota ne daje obrazloženje svojih odluka o krivici, te da krivica ne sadrži samo faktička već i pravna pitanja. Na kraju, zaključio je da je zbog navedenih slabosti prave porote mnogo bolje da postoji jedno jedinstveno sudsko veće sastavljeno od sudija nepravnik i profesionalnih sudija, koje će zajednički rešavati sva pitanja o krivici optuženog.

Porotno suđenje uvedeno zakonom o poroti 1871. godine nije dalo očekivane rezultate. Bilo je i dalje neopravdanih oslobađanja krivaca, čak i takvih koji su javno priznavali svoju krivicu. Do ovoga je dolazilo zbog pogrešnog shvatanja o tome ko treba da učestvuje kao porotnik prilikom rešavanja konkretne krivične stvari. Naime, smatralo se da krivicu treba da sude porotnici — lica iz njegove neposredne okoline. Zbog ove okolnosti porotnici su bili pod uticajem kako okrivljenog tako i njegove uže rodbine, koji su ih podmićivali ili su im pretili osvetom. Da bi se otklonila slabost ovakvog suđenja došlo je do izmene postojećeg Zakona o poroti 1892. godine. Suština ove izmene bila je u tome što je od 4 porotnika koji su učestvovali u veću za rešavanje konkretne krivične stvari, i koji su po ranijem zakonu bili iz neposredne blizine optuženog, u buduću dva porotnika birana iz mesta u kome se nalazilo sedište suda. Smatralo se da će ovakvi porotnici biti imuni na uticaj okrivljenog i njegove rodbine i da će manje strahovati od osвете. Kako i ove izmene nisu otklonile sve negativnosti u porotnom suđenju, to je 1895. godine došlo do nove izmene zakona. Ovom izmenom smanjen je broj porotnika u veću koje je bilo nadležno za rešavanje konkretne krivične stvari, tj. od ranija 4 porotnika sada su učestvovala 2 porotnika, tako da se sudsko veće sastojalo od trojice profesionalnih sudija i dvojice porotnika. Razlozi ove izmene zakona najbolje se vide iz obrazloženja predloga o izmeni koje je motivisano ovako: „Kod nas se u praktici pokazalo da od 7 glasača u porotnom sudu od kojih 4 iz naroda, zaključak često biva na očiglednu štetu državnih interesa i one pravde i sigurnosti koje se poverava zaštiti porotnog suda“. Ovom izmenom žrtvovana su dva porotnika iz grada zbog pogrešnog shvatanja da optuženom mogu suditi samo porotnici iz njegove okoline koji ga najbolje poznaju. Najzad, godine 1905. došlo je do poslednje izmene zakona, kada je proširena nadležnost porotnog suda i na krivična dela koja su vršili činovnici zloupotrebom službene dužnosti, kao i na krivična dela lažnog bankrotstva i lihvarstva. Cilj ove izmene bio je u tome da se otkloni primena teorije o zakonskoj vrednosti dokaza i prilikom rešavanja ovih krivičnih dela.³

II

Nakon razmatranja uzroka uvođenja porotnih suđenja u Srbiji, kao i samog postupka uvođenja, izložićemo поблише izbor porotnika, rad porotnog suda prilikom rešavanja konkretnih krivičnih stvari, kao i njegovu nadležnost prema Zakonu o poroti iz 1871. godine sa kasnijim izmenama.

Navedeni Zakon u čl. 1 predviđa uslove koji su bili potrebni da bi neki građanin mogao biti porotnik. Tako se navodi da porotnik može biti svaki

³ Dr B. Marković: Isto delo, str. 36—45.

srpski građanin koji je navršio 30 godina u vreme izbora i koji je pre toga stalno živeo u Srbiji najmanje 5 godina, kao, i da plaća najmanje 6 talira odnosno 25 dinara godišnje redovnog državnog danika. U čl. 2 takstativno se navode lica koja ne mogu biti porotnici, bilo zbog svog nepovoljnog položaja u društvu ili zbog službenog položaja. U ovom čl. se navode i lica koja nisu morala da se prime dužnosti porotnika. U pogledu lica koja ne mogu biti porotnici navodi se da porotnik ne može biti lice koje kod drugog služi za platu ili za izdržavanje (sluge, kalfe itd.), zatim, lica koja ne uživaju građanska prava, koja su osuđivana za krivična dela učinjena iz koristoljublja, ili su za takva dela bila oslobođena zbog nedostatka dokaza, kao i lica koja se nalaze pod policijskim nadzorom. Nisu mogla biti porotnici ni lica koja ovu dužnost nisu mogla vršiti zbog nekih telesnih nedostataka, kao na primer, slepi, gluvi, nemi, ili, koja nisu znala srpski jezik, kao ni lica koja su se nalazila pod starateljstvom, stečajem ili su radila pod tuđom firmom. Zbog službenog položaja nisu mogli biti porotnici državni ministri, sudski i policijski činovnici i pravozastupnici, sveštenici i vojnici stajaće vojske. Nisu morala da se prime porotničke službe lica koja su navršila 60 godina, državni i opštinski zvaničnici, učitelji javnih škola, poslanici Narodne skupštine, kao i lica koja su bila fizički slaba i bolesna duže vremena u toku godine.

Izbor porotnika vršili su opštinski odbori krajem svake godine za narednu godinu. Broj porotnika po opštinama bio je određen prema broju poreskih glava. Tako su opštine za 100 poreskih glava birale 6 porotnika; do 200 poreskih glava 8 porotnika; a više od 300 poreskih glava 10 porotnika. Okružne varoši birale su 12 porotnika, a Beograd 24. Kasnijim izmenama Zakona broj porotnika po opštinama i gradovima je povećan. Tako su gradovi sa sedištem prvostepenog suda birali 40, a Beograd 80 porotnika. Od ovako izabranih porotnika opštinski sudija sačinjavao je spisak porotnika sa osnovnim podacima, koji je bio izložen javno i bio pristupačan javnosti u opštinskom sudu. Svi oni koji su smatrali da se po Zakonu nisu morali primiti ove dužnosti, kao i oni koji su smatrali da je izborom nekog porotnika povređen. Zakon, mogli su izjaviti žalbu opštinskom odboru u roku od 6 dana od dana izbora. Lica koja su bila nezadovoljna rešenjem opštinskog odbora po žalbi, mogla su se žaliti predsedniku okružnog suda čija je odluka bila konačna. Dok se žalba u vezi izbora nekog porotnika nije definitivno rešila, takav porotnik nije mogao da učestvuje u suđenju. Posle rešavanja svih žalbi o pitanju izbora porotnika sastavljena je godišnja lista porotnika.

Za porotnike koji su sudili van mesta svog boravka bila je predviđena naknada troškova od 6 cvančika, odnosno 10 do 50 dinara dnevno. Ove troškove plaćao je okrivljeni, ukoliko je bio oglašen krivim i imao mogućnosti da plati. U ostalim slučajevima troškove je plaćalo selo, varošica ili varoš gde je okrivljeni stalno živeo, a ukoliko okrivljeni nije imao stalno mesto boravka, onda je troškove plaćao srez ili grad u kome je krivica bila učinjena. Za porotnike koji nisu dolazili na dužnost u određeno vreme bila je predviđena kazna od 3 do 10 talira, koju je izricao sud ukoliko porotnik ne bi mogao da opravda svoj izostanak. Svaki porotnik koji je prvi put stupao na dužnost polagao je zakletvu, čija je sadržina bila verskog karaktera, a i zaklinjanje je obavljano po verskom ceremonijalu. Ukoliko porotnik koji je položio zakletvu kasnije ponovo obavlja dužnost porotnika, nije morao polagati novu zakletvu već je samo opominjan na ranije položenu zakletvu.

Kao što je već ranije rečeno, porotni sudovi u Srbiji nisu bili nadležni za sva krivična dela, već samo za neka krivična dela koja su bila taksativno

nabrojana u Zakonu o poroti. Tako je porotni sud bio nadležan za sledeće vrste krivičnih dela:

1. opasne krađe;
2. razbojništva i
3. paljevine.

Ova nadležnost porotnog suda proširena je izmenom Zakona o poroti 1905. godine i na krivična dela koja su vršili činovnici zloupotrebom zvanične dužnosti, krivična dela bankrotstva i lihvarstva. Porotni sud bio je nadležan i u slučaju sticaja više krivičnih dela od kojih su neka spadala u nadležnost porotnih sudova i ukoliko su ova dela bila predmet jednog isleđenja i suđenja.

U Zakonu je dalje predviđen postupak stavljanja predmeta u nadležnost porotnog suda, kao i dalji tok postupka pred ovim sudom. Tako, kada je sud primio tužbu od policijske vlasti najpre je ustanovljavao da li je krivično delo dovoljno isleđeno, pa ako bi ustanovio da nije, uručivao bi predmet isleđujućem sudiji na dosleđenje. Nakon ovog, sud je rešavao da li je delo iz nadležnosti porotnog suda, na koje rešenje nezadovoljna strana je imala pravo izjaviti žalbu u roku od tri dana. Kada je rešeno pitanje predavanja predmeta porotnom sudu, državni tužilac je pokazivao dokaze sudu koje je nameravao da pribavi i iznese na glavni pretres. Ove dokaze predsednik suda imao je pravo da dopuni, naročito one koji su išli u korist optuženog, ali nije imao prava da odbaci bilo koje dokazno sredstvo. Optuženom je predavan spisak dokaza najkasnije u roku od 8 dana pre glavnog pretresa, kada je isti mogao predložiti dopunu ovih dokaza i to najkasnije na tri dana pre glavne rasprave.

Za rešavanje konkretne krivične stvari sudske veće porotnog suda je sastavljano od sudija prvostepenog suda i porotnika. Predsednik suda je saopštavao optuženom i državnom tužiocu imena porotnika najkasnije u roku od 8 dana pre glavnog pretresa. Svaka strana imala je pravo da, u roku od 24 časa posle saopštenja imena porotnika, izuzme po dva porotnika bez navođenja razloga za izuzeće. Sem ovoga, svaka strana je imala pravo na neograničen broj izuzeća ukoliko za to navede Zakonom predviđene razloge. Moglo se je tražiti izuzeće i profesionalnih sudija, ukoliko su za to postojali razlozi predviđeni Zakonom o krivičnom postupku. Sastav porotnog suda za rešavanje konkretne krivične stvari, najpre je bio od 4 porotnika i trojice profesionalnih sudija, a kasnije je broj porotnika smanjen na dva. Ukoliko se predviđalo da će pretres duže trajati, predsednik suda je pozivao jednog ili dvojicu porotnika kao zamenu za slučaj da neko od pozvanih porotnika ne dođe, ili pak, tokom pretresa bude sprečen da nastavi suđenje. Imena ovih porotnika takođe su saopštavana strankama. Profesionalne sudije najpre je određivao sam predsednik suda, a kasnije su birani žrebom s tim što je predsednik suda ulazio u sastav porotnog suda po službenoj dužnosti. Ovako sastavljeno sudske veće sudilo je na osnovu slobodnog sudijskog uverenja. Ono je slobodno cenilo sve podnete dokaze i nije bilo obavezno da primenjuje teoriju o zakonskoj vrednosti dokaza.

Tok glavnog pretresa pred porotnim sudom bio je uglavnom isti kao i pred profesionalnim sudom. Tako je glavni pretres otpočinjao čitanjem rešenja o predavanju optuženog porotnom sudu. Pretresom je rukovodio jedan od profesionalnih sudija — najstariji po zvanju ili po godinama službe. Porotnici su imali pravo da tokom glavnog pretresa postavljaju pitanja svedocima uz prethodno odobrenje predsedavajućeg. Svedoci su ispitivani usmeno, a mogao je da se pročita iskaz svedoka koji nije pozvan, ili ako pozvani svedok nije došao, na predlog jedne strane ili po naredbi predsedavajućeg. Nedolazak sve-

doka, čiji je iskaz bio od osobite važnosti za rešenje konkretne krivične stvari, mogao je biti razlog za odlaganje pretresa. Svedoci su pre davanja iskaza polagali zakletvu koja nije bila uvek obavezna. Stranke su mogle tražiti izuzeće pojedinih svedoka iz opravdanih razloga. Ako je optuženi na glavnom pretresu priznao sve ono za šta je bio optužen i ako na ovo njegovo priznanje nije stavljen nikakav prigovor od bilo koga, onda se nisu izvodili dalji dokazi.

Nakon završetka glavnog pretresa, porotnici su zajedno sa profesionalnim sudijama rešavali pitanje krivice optuženog, dok su ostala pravna pitanja kao i pitanje izricanja kazne rešavale samo profesionalne sudije. Rešavanje i glasanje o krivici, kao i o drugim pravnim pitanjima i kazni, bilo je tajno. Za donošenje odluke kojom se optuženi oglašava krivim bilo je potrebno najmanje 5 glasova. Glasalo se tako što su najpre glasala dva porotnika, potom dvojica profesionalnih sudija, a za njim druga dva porotnika i na kraju predsedavajući. Presuda sa obrazloženjem objavljivana je javno, a kasnije je izrađivana pismeno. Objavljivanje presude moglo se odložiti najviše za 10 dana iz opravdanih razloga. Protiv presuda i rešenja porotnog suda mogla se izjaviti žalba kasacionom sudu u roku od 10 dana od uručenja pismenog opravka presude. Kasacioni sud je mogao ukinuti presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje istom ili nekom drugom porotnom sudu.

III

Na osnovu izloženog može se zaključiti da je porotno suđenje u Srbiji u ovom periodu imalo svoje specifičnosti u upoređenju sa porotnim suđenjem u ostalim evropskim zemljama. Te specifičnosti došle su do izražaja po mnogim pitanjima. Tako je Srbija bila jedina zemlja u to vreme u kojoj je broj sudija-nepravnik bio manji u odnosu na broj profesionalnih sudija, prilikom rešavanja konkretne krivične stvari. Zatim, dok je u drugim zemljama uvođenje porotnog suđenja imalo političke ciljeve, jer se njime želelo da izuzme apsolutna nadležnost profesionalnih sudija u pravosuđu, u Srbiji je porotno suđenje bilo u rukama tadašnje vladajuće klase i služilo je samo kao sredstvo za poboljšanje rada pravosuđa. Iz ovoga izlazi da je porotno suđenje u Srbiji imalo izrazito klasni karakter.⁴ To se najbolje vidi iz okolnosti da je izbor porotnika bio poveren upravnoj vlasti. Klasni karakter porotnog suđenja može se videti i iz obrazloženja čestih izmena Zakona o poroti, čiji je glavni cilj bio da se rad porotnog suda što više prilagodi interesima vladajuće klase. Zbog svega ovoga, nisu ostvarene želje tadašnje liberalne buržoazije i naprednih elemenata u Srbiji, koji su u uvođenju porotnog suđenja gledali način i mogućnost da se stane na put sudačkoj samovolji i apsolutističkoj vladavini u Srbiji. Iz ovih razloga bio je za ukidanje porotnog suđenja i prof. dr Božidar Marković, koji je pravilno konstatovao da učešće laičkog elementa u suđenju nije postiglo svoj cilj, jer je primena zakonske teorije dokaza mogla da se okloni i zakonskim putem, a ne putem uvođenja porotnog suđenja. No, i pored svega ovoga, ne može se reći da je porotno suđenje u Srbiji uvedeno jedino iz pravno-tehničkih razloga, već je njegovo uvođenje imalo i političke ciljeve. Naime, njegovim uvođenjem vladajuća klasa nastojala je da sa sebe skine deo odgovornosti za sve negativnosti u tadašnjem pravosuđu. Ovo se može zaključiti i po tome što je inicijativa za uvođenjem ovakvog porotnog suđenja potekla od zakonodavne vlasti a ne od naroda, koji je u to doba malo znao o poroti, te

⁴ Dr Ferdo Čulinović: Porota u Jugoslaviji; Zbornik Pravnog fakulteta — Zagreb, 1954. br. 1—2, str. 43—45.

nije ni osećao potrebu za vršenjem porotničke dužnosti. Da je narod izbegavao da vrši porotničku službu, vidi se i po tome što su bile predviđene dosta visoke kazne protiv onih porotnika koji se nisu odazivali pozivu. Na kraju, da napomenemo i to, da je porotno suđenje u Srbiji u izloženom obliku, sa izvesnim malim izmenama, ostalo i nakon stvaranja jedinstvene države, sve do donošenja Zakonika o krivičnom postupku i njegovog stupanja na snagu 1. januara 1930. godine.

Čedomir V. STEVANOVIĆ
asistent Pravno-ekonomskog
fakulteta u Nišu

R é s u m é

Dans cet article l'auteur en expose d'abord la conception, l'origine et un court développement historique de la justice d'assises. Il y relève que la justice d'assises est une justice dans laquelle, à côté de juges professionnels, participent aussi des juges non juristes, et que cette justice en a eu jusqu'à présent deux formes fondamentales, — la forme d'une vraie cour d'assises et celle d'un tribunal mixte. Au point de vue historique, l'auteur en relève que l'Angleterre et le vrai berceau du jury, et qu'en Allemagne en fut pour la première fois introduit le tribunal mixte, lequel a servi ensuite de modèle pour l'introduction de la justice d'assises en Serbie.

Dans la première partie de l'article, l'auteur prend d'abord en une considération critique l'écrit d'Avakumović sur le jury en Serbie, et ensuite en parle des motifs pour l'introduction de cette espèce de justice. L'on y relève ainsi que la justice d'assises fut introduite en Serbie pour des raisons purement technico-juridiques, et pas politiques. A savoir, le but fondamental pour l'introduction de cette espèce de justice était d'en éviter les côtés négatifs de la théorie légale de la preuve, laquelle empêchait les juges d'en évaluer, chez certaines espèces d'infractions pénales, librement les preuves. Dans cette partie l'auteur expose chronologiquement toutes les modifications de la Loi sur le jury de 1871.

Dans la deuxième partie il nous offre une analyse critique de la Loi même sur le jury, où il s'arrête en particulier sur le mode et les conditions pour l'élection des jurés, de même que sur le mode de la constitution de la chambre pour en connaître des affaires pénales concrètes.

Dans la conclusion, l'auteur nous donne un aperçu critique de la justice d'assises en Serbie dans la période indiquée, en y relevant qu'elle en avait une série de spécificités. Ainsi, l'on y souligne le caractère de classe de cette espèce de justice, si que, en tant que telle, elle n'a pas justifié ce que s'en attendait la bourgeoisie libérale et les éléments progressistes de l'époque, qui y étaient les défenseurs principaux de cette espèce de justice.